

Bratislava). Opět je tu však také příležitost poukázat na skutečnost, že spolu se Zuzanou Kusou jsou v nejvyšším orgánu ESA pouze dvě další zástupkyně nových členských zemí, a to Monika Kwiecieńska z Polska a Marju Lauristin z Estonska.

Z témat diskutovaných na valné hromadě si větší pozornost zaslouží snad jen informace o publikacích ESA. Časopis asociace *European Societies*, jehož šéfredaktorkou byla po řadu let právě dnešní předsedkyně Claire Wallace, si i pod vedením nového šéfredaktora Johna Scotta (Univerzita Essex) dokázal udržet partnerství s prestižním vydavatelským domem Routledge a rostoucí počet nabízených příspěvků redakci dokonce umožnil zvýšit počet každoročně vydávaných čísel a uvažovat o zvětšení jejich rozsahu. S impact factorem přesahujícím o jedno desetinné místo mediánový impact factor celého oboru sociologie *European Societies* nepochybně představují poměrně zajímavou publikační možnost už nyní, a protože jde o časopis stále poměrně mladý (letos vychází jeho jubilejní desátý ročník), dá se očekávat další zlepšení jeho relativního postavení mezi prestižními sociologickými časopisy.

Další publikační aktivitou ESA stojící za stručné připomenutí je vlastní knižní řada *Studies in European Societies* vydávaná rovněž u nakladatelství Routledge. Není-li europeizace vědy a vytváření „evropského výzkumného prostoru“ pouhou prázdnou proklamací, měly by se i takové publikační možnosti stát brzy nejen formálně dostupnými i pro autory a autorky z „Východu“.

Jako každá mamutí akce podobného rozsahu mohla letošní konference ESA zanechat v mnoha účastnících rozpolcený dojem. Na jedné straně nabízela obrovské množství potenciálně zajímavých přednášek, z nichž bylo možné stihnout pouze nepatrný zlomek. Na straně druhé se občas daly v kuloárech zaslechnout stížnosti, že ne každý přednesený referát byl vysoce kvalitní. Jinak to ale už u takového typu vědeckého setkání ani být nemůže. Ke cti

organizátorů ze dvou univerzit v centru Glasgow, na jejichž půdě se celá konference uskutečnila – Glasgow Caledonian University a University of Strathclyde –, je třeba říci, že udělali velmi mnoho pro to, aby i při omračujícím množství příspěvků byl celkový program poměrně přehledný a o účastníky bylo postaráno nejen po stránce striktně vědecké.

Zájemce o méně vyčerpávající, komornější a tím i tematicky sevřenější sociologické konference je možné odkázat na meziroční workshopy a semináře jednotlivých výzkumných skupin, které by se měly většinou uskutečnit v roce 2008 a o nichž lze získat základní potřebné informace (nebo alespoň kontakty na koordinátory příslušné výzkumné sítě nebo výzkumného proudu) na webových stránkách ESA. Další, v pořadí devátá všeobecná konference ESA se uskuteční na začátku září 2009 v Lisabonu.

Marek Skovajsa

Webové stránky 8. konference ESA:

<http://www.esa8thconference.com>

Webové stránky ESA: <http://esa.iresco.fr>,

<http://www.valt.helsinki.fi/esa>

Časopis *ESA European Societies*: <http://www.tandf.co.uk/journals/routledge/14616696.html>

T. G. Masaryk a česká státnost (Mezinárodní vědecká konference k 70. výročí úmrtí v Brně)

Masarykova univerzita, Brno, 4.–5. září 2007

Někdy se zdá, že existují témata natolik vyčerpaná, že se k nim nedá v podstatě nic nového přidat. S Masarykem, jeho filozofií, sociologií i politickou aktivitou se to tak nepochybně jeví – vyšla řada monografií, úspěšně dobíhají *Sebrané spisy*, Masaryk se komentuje pozitivně i negativně, slaví i zpochybňuje. To sice paradoxně konec konců dokazuje jeho životnost v duchovním životě národa, nikoliv však nutně v životě

vědecké obce – co totiž dodat k syntetickému dílu Nejedlého (byť nedokončenému), skvělým textům Opatovým, polemickým studiím Patočkovým, Doubkovým analýzám Masarykova vztahu ke slovanskému východu atd., atd.? Velmi pěkně konstatuje Jaroslav Opat ve svém *Průvodci životem a dílem T. G. Masaryka* (Praha: Ústav T. G. Masaryka 2003), ostatně jediném dokončeném Masarykově životopisu (kromě francouzského – poněkud přeceněného – spisu Allaina Soubigoua, česky vyšlo v překladu Heleny Beguivinové v nakladatelství Paseka, Praha, Litomyšl 2004), že velké pokusy o syntetické pojetí Masarykovy osobnosti založené na důkladném pramenném studiu končí obvykle rozpačitě. Nejedlý na pětatřicet let Masarykova života spotřeboval půldruha tisíce stran, Stanislav Polák rozvrhl svou monografii na sedm svazků... A stále vycházejí studie a komentáře, jako by šlo o studnici nevyčerpatelnou. Je zajisté otázka, nakolik jde o texty redundantní a nakolik objevené, nakolik o inspiraci a nakolik o kritickou analýzu, otázka, kterou si ale čtenář většinou umí odpovědět sám.

A přece konference k 70. výročí Masarykova úmrtí pořádaná ve dnech 4. a 5. září 2007 brněnskou Masarykovou univerzitou ve spolupráci s ústavem TGM a Masarykovým muzeem v Hodoníně rozhodně nebyla opakováním věcí notoricky známých. Základní referáty přednesli profesori Jan Zouhar, Robert Kvaček a Josef Zúmr, Zouhar téma zasadil do daného kontextu („česká státnost“), Kvaček neobyčejně erudovaně a s řadou pozoruhodných a málo známých detailů (v čemž jsou špičkoví historici ostatně mistři) vložil stav Evropy, „nemocné Evropy“ v době Masarykova skonu, ukázal, nakolik pravdivá a nakolik mytologická je představa české státní jedinečnosti v oné době, ale neopominul ani diskutovaná témata obranyschopnosti a s tím související problém multinacionálního státu a vztahu k menšinám. Josef Zúmr a Miloslav Petrusek se Masarykem zabývali v kontextu jeho filozofie dějin, Zúmr

ukázal nakolik jeho filozofie dějin pramení v národním obrození a nakolik je „autochtonní“, samozřejmě došlo na Masarykovy preference i antipatie (třebas k Jungmannovi), Miloslav Petrusek vkomponoval osudy Masarykovy filozofie dějin spíše do soudobé diskuse o filozofii dějin jako „mrtvé narace“ (ale ona byla mrtvá, jak upozornil Miloš Havelka již pro Georga Simmela) a ideje pokroku jako spíše zdánlivé než fakticky odumřelé větve sociologicko-filozofického myšlení.

Tomáš Borovský si položil otázku po Masarykově pojetí historiografie a demonstroval je na sporu o Rukopisy, čímž ostatně doložil, že i téma zdánlivě vskutku již vyčerpané lze vidět opravdu novým pohledem, totiž pohledem „inovované“ historiografie. Profesor Miloš Havelka tematicky zdánlivě odbočil – zabýval se vztahem Masaryka a Josefa Kaizla, těchto dvou pozoruhodných rivalů (o Kaizlovi toho vůbec víme trestuhodně málo), a zejména ukázal, nakolik je Masarykova Česká otázka „účelová“ konstrukce a nakolik fenomén, s nímž má smysl pracovat jako s dodnes inspirativním materiálem. Havelka nadto prokázal svůj pověstný smysl nalézat a otevírat netradiční problémy a zejména v celém jednání se ukázal jako fenomenální a podnětný diskutér – věcný, ve stanovisku pevný, ale vždy korektní. Jaroslav Opat otevřel téma široké – Evropa 20. století optikou Masarykovy filozofie a prokázal (opřeno o řadu svých předchozích vynikajících syntetizujících studií), že Masarykovy prognózy byly ve většině případů trefné a varování zdůvodněná. Vyhnul se tolik nebezpečné hagiografii, ta ostatně neměla na konferenci místo, některá vystoupení byla velmi kritická jak k masarykovské literatuře (spor o Patočkovu interpretaci, o J. L. Fischera, Emanuela Rádlu aj.), tak k Masarykovi samému (např. k jeho comtovství, k nepochybně nešťastné fascinaci klasifikací věd atd.).

Následující blok byl věnován Masarykově vztahu k náboženství – a i zde se

našlo tolik motivů a témat, že bylo k neuvěření, jak toto pole orané může stále ještě být nově a osobitě oplodňováno. Jan Šimsa v brilantní úvaze o Masarykově evangelictví ukázal na řadu jemností v té věci („evangelictví“ je příliš souhrnný pojem), Marek Šmíd totéž provedl s katolictvím (vztah Masaryka a Katolické moderny, ale i odpor militantních katolíků je téma stejně tak tradiční jako nové) a konečně Vratislav Doubek zabývá se východní otázkou v díle Masarykově poněkud pominul pravoslaví (o to opravdu nešlo), ale soustředil se na delikátní Masarykovy politické kroky během války. Znalosti Doubkovy jsou v té věci udivující.

Němečtí a holandsští hosté, profesori Eugene Faucher, Hans Dietrich Zimmermann a Antonie van den Beld (který přednášel bezchybnou češtinou) se soustředili na témata specifitější, například na recepci Masaryka ve francouzském prostředí a na jeho vztah k německému exilu v Bernu v letech 1916–1919. Trošku „mimo program“ byl referát o možné „masarykovské“ interpretaci růstu vlivu muslimského živlu v západní Evropě – téma závažné, ale asi neřešitelné masarykovskou ideou tolerance: van den Beld upozornil na prostý kvantitativní fakt růstu islámské populace (v Nizozemí milión, v západní Evropě neodhadnutelných 20 až 30 miliónů) a na diskusi, která se vede kolem tématu „křesťansko-židovsko-islámská kultura“, nad tezí, aby se tato „mimořádně velká skupina stala organickou součástí společnosti a kultury“ atd. Ale jak? Ministryně pro imigraci je napadána pro kulturní relativismus, ale naopak se mluví o nutnosti „specificky protestantské formy tolerance“ atd. Zde byl tedy na místě odkaz na Masarykovu ideu, že role náboženství je nepodcenitelná a že „je třeba masarykovské poradní demokracie soustředěné kolem diskuse a nikoliv demokracie soustředěné kolem voleb“. Téma zdánlivě odtaziť – ale navýsost aktuální, k němuž přítomní masarykologové žel neměli mnoho co říci. Téma se nicméně bume-

rangově vrátilo v ostré diskusi o multinationálním a multietnickém charakteru československého státu a „Masarykovy odpovědnosti“ za neporozumění některým problémům našich menšin. Hans Dietrich Zimmermann se soustředil na zajímavou, ale přece jen okrajovou osobnost dadaisty Hugo Balla, připomenul slavnějšího Benjamina, Gershoma Scholema a Ernsta Blocha – přečíst si tištěnou verzi studie „TGM a DADA“ bude jistě stát za to.

Polský sociolog Jaroslaw Kilias, který se českou sociologií zabývá několik let a je autorem dvou monografií (jichž si česká sociologická veřejnost nepovšimnula, jako by bylo na denním pořádku v zahraničí psát o vývoji našeho sociologického a sociálně politického myšlení), si zvolil téma „mimo program“, nicméně důkladně a se znalostí věci propracované – jaké je totiž Masarykovo místo mezi autory prvních učebnic sociologie na přelomu století. Kilias se opřel o tzv. „litografované přednášky“, které je na čas vydat (autenticky je četl asi jen Nejedlý, Opat, Kilias a autor této zprávy) z „praktické filosofie“, a *Rukověť sociologie*, nedokončený náčrt, který svědčil o Masarykově rozmachu a jako by dokládal, že platí Chalupného teze o české národní povaze – začínáme s velkým entuziasmem a dosahujeme velkých věcí, ale máloco dotáhneme do konce... O Masarykovi to rozhodně aspoň částečně platí. Jako důsledek Kiliasova vystoupení bylo tázání, jak je to vlastně s „Masarykem sociologem“ – byl, či nebyl, jakkoliv se za sociologa vždycky považoval? Miloslav Petrušek v diskusi formuloval poněkud provokativní tezi, že Masaryk sociologem ve smyslu akademickém (a zčásti ani profesionálním) vlastně nebyl. Tam, kde je dodnes sociologicky inspirující, překračuje „tradiční sociologii“ (odtud neúspěch jeho vlastních pokusů o syntézu a marné snahy jeho žáků – až na Mykytu Šapovala – o „rekonstrukci systému“ tam, kde žádný nebyl) a tvoří originální sociologii „simmelovskou“ na pomezí sociologie, beletrie a esejistiky.